

THEMA 01

Amerikaanse soft power staat onder druk

POLITIEK

ECONOMIE

HEGEMONISCHE
VERSCHUIVING

De Amerikaanse Droom vertoont ernstige scheuren en Amerika is al geruime tijd niet meer het land waar de rest van de wereld tegenop kijkt. De toenemende onrust in de Verenigde Staten leidt onvermijdelijk tot een verlies van Amerikaanse soft power. Als gevolg hiervan wordt Amerikaanse hegemonie nog meer afhankelijk van militair en economisch machtsvertoon. Het presidentschap van Trump lijkt hier grotendeels debet aan het verlies van soft power en een herverkiezing van Trump zou ingrijpende gevolgen kunnen hebben voor de plaats van de VS in de wereldorde.

Onze observaties

- Een [soft power index](#) van begin dit jaar (pre-corona, pre-George Floyd) plaatste de VS nog steeds op de eerste plaats, maar gaf ook aan dat deze positie vooral te danken is aan de entertainment industrie, sport en wetenschappen en dat zaken als (falend) openbaar bestuur, betrouwbaarheid en internationale samenwerking (waarbij de V.S. wereldwijd als 44ste geplaatst werd) de Amerikaanse soft power juist verzwakken.
- Van oudsher hebben Hollywood en de Amerikaanse muziekindustrie bijgedragen aan Amerikaanse soft power. Tegelijkertijd uit de Amerikaanse (pop)cultuur ook veel kritiek op de staat van het land en deze kritiek lijkt sterker en breder gedeeld te worden, bijvoorbeeld in films als *The Florida Project*, *American Honey* of een serie als *House of Cards*. Al langer zien we hoe films de American Dream en het utopische beeld van de *suburbs* onderuithalen, bijvoorbeeld in *American Beauty* (1999) of *Blue Velvet* (1986).
- Inmiddels slagen ook Aziatische landen er in wereldwijd soft power uit te oefenen middels hun culturele sector. We hebben al eerder [geschreven](#) over de rol van (Koreaanse) K-Pop en het Chinese TikTok. Bovendien is [Hollywood](#) niet langer in staat om films enkel vanuit een Amerikaans perspectief te maken, simpelweg omdat het economisch te zeer afhankelijk is geworden van de Chinese markt (en censuur).
- Fukuyama's these van het [einde van de geschiedenis](#) bevatte (in elk geval impliciet) de gedachte dat er in elke wereldburger diep van binnen een 'Amerikaan' schuilt die het liefst leeft in een democratische, vrije en economisch liberale samenleving. Inmiddels wordt duidelijk dat die prototypische [Amerikaan](#) zelf niet zonder meer bestaat en dat er binnen Amerika bovendien heel veel onvrede heerst.
- De huidige mate van polarisatie en de bijbehorende politieke retoriek in de Verenigde Staten associëren we niet met een moderne en beschaafde democratie. Een president die publiekelijk verwijst naar een complottheorie als die van de Deep State of congressleden die 'aanhanger' zijn van een complottheorie als [QAnon](#) doen verder afbreuk aan de reputatie van het land.
- De Black Lives Matter-protesten, en de reacties erop, leggen op een pijnlijke manier bloot hoezeer Amerika nog een verdeeld land is. Bovendien wekken de beelden van rellen en de sterk [gemilitariseerde](#) politiediensten niet de indruk van een geciviliseerde staat, maar eerder die van een autoritair geleid ontwikkelingsland.

Analyse

De soft power van landen bestaat uit hun vermogen andere landen te overtuigen of te verleiden om een bepaalde koers te varen. Dit in tegenstelling tot 'hard power', militaire en economische drukmiddelen waarmee landen dwang kunnen uitoefenen. In de meeste gevallen wordt de mate van soft power bepaald door de vraag in hoeverre een land door anderen als begerenswaardig wordt ervaren; doe zoals wij en ervaar dezelfde vrijheid en welvaart. Daarnaast zit er ook een meer expliciet moreel aspect aan; doe zoals wij, dan doe je het goede. De Amerikaanse soft power van grofweg de afgelopen eeuw viel samen met haar militaire en economische hard power en werd grotendeels bepaald door de wereldwijd zichtbare, en veelal dominante, Amerikaanse (pop)cultuur, waarin de Amerikaanse consumentenleefstijl en *way of life* worden voorgespiegeld. Ook zijn Amerikaanse merken als Coca-Cola en Nike, en later ook IT-bedrijven als Apple en andere Big Tech-bedrijven en platforms altijd belangrijke vectoren voor soft power geweest. Deze, tezamen met sportprestaties (Team USA), vormden belangrijke bouwstenen van de Amerikaanse Droom; het land waarin iedereen gelijke kansen krijgt om succesvol en gelukkig te worden. Inmiddels heeft de rest van de wereld ook meer zicht gekregen op de minder fraaie kanten van de Amerikaanse maatschappij. De hiermee gepaard gaande afkalving van Amerikaanse soft power heeft met de verkiezing van Trump een enorme versnelling doorgemaakt en meer specifiek geldt dat voor zijn strijd tegen het Obamacare-zorgstelsel en zijn gebrekkige aanpak van de coronacrisis (en al eerder van de orkaan in [Puerto Rico](#)).

Daarnaast, en dat voert momenteel de boventoon, ziet de wereld hoe de Amerikaanse samenleving uit elkaar dreigt te vallen langs raciale, economische en ideologische breuklijnen. De onverzoenlijke taal uit beide politieke kampen voedt dit beeld en ook de beelden uit Amerikaanse steden dragen hieraan bij. Daar waar het gaat om de antiracismeprotesten (en eerder de #metoo-protesten) kan dit ook uitgelegd worden als een positieve stap, een 'verbetering', van het Amerikaanse project. Vanaf zijn ontstaan heeft de VS zich ook altijd geprofileerd als een '[unfinished project](#)'. In die zin zou zoiets als de Black Lives Matter-beweging ook positief

kunnen afstralen op de internationale reputatie van Amerika ('het land werkt aan gelijkheid voor al zijn burgers'). In de praktijk lijkt het er echter meer op dat de BLM-beweging aan de wereld laat zien hoezeer deze samenleving nog structurele ongelijkheid herbergt, iets wat we niet associëren met een hoogontwikkeld en "beschaafd" land. Fukuyama stelde tenslotte ook dat gelijkheid en vrijheid de belangrijkste kwaliteiten zijn van "posthistorische" landen; waarden die Amerika formeel uit lijkt te dragen maar niet in de praktijk brengt.

De afname van Amerikaanse soft power kunnen we niet los zien van het relatieve verlies van militaire en (op de dominante [dollar](#) gebaseerde) economische macht sinds de jaren '90. Ten eerste betekent dit verlies aan hard power dat de rest van wereld minder opkijkt tegen Amerika en het land daarmee een deel van zijn natuurlijke aantrekkingskracht verliest ('als je wint, heb je vrienden'). Ten tweede kunnen we ook de verdeeldheid in de Amerikaanse samenleving begrijpen vanuit het verlies van Amerikaanse dominantie en, daaraan gekoppeld, een verlies aan zelfvertrouwen. Sinds de aanslagen van 9/11 en de daaropvolgende voortdurende oorlogen in Irak en Afghanistan en, uiteraard, de opkomst van China, heeft de gemiddelde Amerikaan niet meer het idee dat hij in een onaantastbaar land woont. Het idee van [American decline](#) heeft zo breder postgevat en vormt, samen met de grote sociaaleconomische ongelijkheid, een voedingsbodem voor (rechts- en links-)populisme en leidt tot een grote mate van polarisatie en maatschappelijke onrust. De heftige tegenreactie van een deel van (wit en mannelijk) Amerika tegen de BLM-beweging (en eerder tegen #metoo) kunnen we mogelijk ook begrijpen vanuit dit verlies aan Amerikaans zelfvertrouwen; zowel in het buitenland als in het binnenland staat het oude beeld van Amerika onder druk en hebben mensen het gevoel dat hun cultuur en waarden er niet langer toe doen (of zelfs verboden worden in de voorgestelde [cancel culture](#)). Het lijkt in het belang van president Trump om deze tegenstellingen aan te wakkeren, en de angst en onzekerheid onder zijn kiezers te versterken. Dit kan weliswaar zijn kans op een herverkiezing vergroten, maar helpt niet om Amerika weer het voorbeeld voor de rest van de wereld te laten zijn.

Implicaties

- **Met de (relatieve) verzwakking van Amerikaanse soft power ontstaat er wereldwijd ruimte voor andere ideeën en verhalen over het Goede Leven, burgerschap, openbaar bestuur en internationale relaties. Europa krijgt hierdoor een kans om moreel leiderschap op zich te nemen, maar ook het '[Chinese verhaal](#)', en Chinese ideeën over [democratie](#), zullen meer ruimte krijgen.**
- **Een overwinning van Biden zou de reputatie van Amerika in de liberale en multilaterale wereldorde waarschijnlijk goed doen en zou mogelijk leiden tot minder binnenlandse onrust door een meer verzoenende toon. Dit neemt echter niet weg dat de Amerikaanse samenleving nog altijd onder druk staat en dat 'culture wars' tussen progressief en conservatief Amerika zullen blijven voortbestaan.**
- **In een wereld waar meerdere nucleaire machten tegen elkaar opboksen, maar waar 'mutually assured destruction' een gewapend conflict onwaarschijnlijk maakt, zal de VS de 'Amerikaanse Droom' actief moeten blijven uitventen. Om dit geloofwaardig te doen zijn mogelijk wel enorme binnenlandse investeringen nodig om de sociaal-morele infrastructuur te versterken, en de VS weer aantrekkelijk maken in de ogen van andere landen. Ook kunnen we verwachten dat de entertainmentindustrie en Big Tech in grotere mate worden betrokken bij een dergelijk project.**